

PARTICIPATORY PROCESS FOR COMMUNITY-BASED INTEGRATED ISLAMIC LEARNING MANAGEMENT FOR TEACHERS AT JARIYA ISLAM SUKSA ANUSORN SCHOOL, PATTANI PROVINCE

Affan HAYIWAESOHOH¹ and Samsoo SA-U¹

1 Faculty of Islamic sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand;

affanhayiwaesohoh@gmail.com (A. H.); samsoo.s@psu.ac.th (S. S.)

ARTICLE HISTORY

Received: 16 August 2024

Revised: 30 August 2024

Published: 13 September 2024

ABSTRACT

This action research aimed to 1) develop a participatory process for community-based integrated Islamic learning management for teachers at Jariya Islam Suksa Anusorn School, Pattani Province, and 2) study the results of developing this participatory process. The target group consisted of 10 teachers and 1 school administrator from Jariya Islam Suksa Anusorn School. The research tool was the participatory process for community-based integrated Islamic learning management. The sample was selected using purposive sampling. Research instruments included the participatory process, group interviews, teacher lesson plan evaluation forms, and teacher satisfaction assessment forms for the participatory process. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The results showed that: 1) The participatory process for community-based integrated Islamic learning management was developed using the ADDIES process: Analyze together, Design together, Develop together, Implement together, Evaluate together, and Scale up together. 2) Teachers were able to develop community-based integrated Islamic learning plans, and their overall satisfaction with the participatory process was at a very good level.

Keywords: Collaborative Process, Community Based Learning, Islamic Integration

CITATION INFORMATION: Hayiwaesohoh, A., & Sa-u, S. (2024). Participatory Process for Community-Based Integrated Islamic Learning Management for Teachers at Jariya Islam Suksa Anusorn School, Pattani Province. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 2(9), 4

กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี

อัฟฟาน หะยีแหวสอหะ¹ และ ชัมซุ สาอู¹

1 คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี; affanhayiwaesohoh@gmail.com (อัฟฟาน); samsoo.s@psu.ac.th (ชัมซุ)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน แบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนในโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จำนวน 10 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน แบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือกระบวนการแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์กลุ่ม แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และแบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน แบบบูรณาการอิสลาม พัฒนาขึ้นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีกระบวนการ ADDIES คือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมออกแบบ ร่วมพัฒนา ร่วมนำไปใช้ ร่วมประเมินผล และร่วมขยายผล และ 2) ครูผู้สอนสามารถพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามและครูมีความพึงพอใจต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานโดย ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วม, ชุมชนเป็นฐาน, บูรณาการอิสลาม

ข้อมูลการอ้างอิง: อัฟฟาน หะยีแหวสอหะ และ ชัมซุ สาอู. (2567). กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 2(9), 4

บทนำ

การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา โดยปัจจุบันแนวทางการจัดการศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยที่ผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม รวมทั้งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองสำหรับการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต การจัดการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการ จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนและต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด (สิรินภา กิจเกื้อกูล, 2565) การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เนื่องจากรัฐต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมความต้องการของทุกกลุ่มเป้าหมายโดยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคล ทางรัฐจึงให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งผู้ปกครองนั้นเป็นสถาบันครอบครัวที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนที่สุดจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมในอนาคต (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579, 2560: 77)

การนำวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในหลักสูตรการเรียน เป็นกิจกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้เป็นชุดความรู้ในชุมชนที่มีการใช้เพื่อการดำเนินวิถีชีวิตที่ได้ผลมาในอดีตสามารถดำรงความสันติสุขแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนความมีดุลยภาพอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างผสมกลมกลืน เป็นกระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้เชื่อมโยงชุดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาเข้าสู่หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาในแต่ละท้องถิ่น (ธมตญาณา เมืองรักษ, 2560) จากการได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า มีหลายงานวิจัยอย่างมากที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้กระจายในหลายพื้นที่ เช่น งานวิจัยของ กิตติภา อันพิมพา (2564) เรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ปัญหาชุมชนและสังคมที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ปัทมา นันดิลก (2564) เกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเรื่องการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยพบว่า กระบวนการดังกล่าวนั้นสามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การใช้บริบทของพื้นที่มุสลิมยังมีอยู่จำกัดโดยเฉพาะการใช้แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนมุสลิมในการจัดการให้กับโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ที่มีแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจภายใต้บริบทของมุสลิมและชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและรู้สึกจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ และศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามของครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสการให้ผู้ที่ ผู้รับและประชาชนที่มีส่วนได้เสียกล่าวคือสังคมที่ร่วมกันปรารถนาให้บ้านเมืองมีความผาสุกมั่นคง ดังนั้นจึงความจำเป็นที่ทุกคนทุกฝ่ายงานนั้นจะต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพภายใต้การบริหารจัดการแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วรรณิกา อภัยภักดิ์ และคณะ (2562: 200) และ กรรณิกา ชมดี (2524) ได้ให้ความหมายของรูปแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและลำดับความสำคัญ จากนั้นเรื่องนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มการตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติแผนที่วางไว้
- 2) การดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการใดบ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนทรัพยากรบริหารและงานการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น
- 3) การรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย
- 4) การประเมินผล สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้ให้ความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอนได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมวางแผน 3) การมีส่วนร่วมดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียนการจัดการเรียนรู้ใช้ชุมชนเป็นฐาน
- Melaville et al. (2008) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้ 1) เรียนรู้เนื้อหาสาระอย่างมีความหมาย ใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่ครูสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริงในชุมชน 2) ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีทางเลือกกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวิธีเรียนรู้ตามศักยภาพใช้เทคนิคการสืบสวน ตั้งคำถาม และสรุปความรู้ด้วยตนเอง 3) ตอบสนองเป้าหมายของผู้เรียนและชุมชน เชื่อมโยงความสำเร็จของผู้เรียนกับเป้าหมายชุมชน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาชุมชน เพิ่มความเชื่อมั่นและความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ประเมินการเรียนรู้และให้ข้อมูลย้อนกลับ ใช้วิธีประเมินหลากหลายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการให้ผู้เรียนสะท้อนคิดผ่านการบันทึก แฟ้มสะสมงาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 5) สร้างแหล่งเรียนรู้และสัมพันธภาพที่ดี ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายสนับสนุนผู้เรียน เกิดการแลกเปลี่ยนและร่วมมือผู้เรียนพัฒนาทักษะ ทัศนคติ และความเชื่อ จากการทำงานร่วมกับชุมชนเป็นฐานขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน

Owons and wang (1906) ได้อธิบายขั้นตอนหลักๆ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

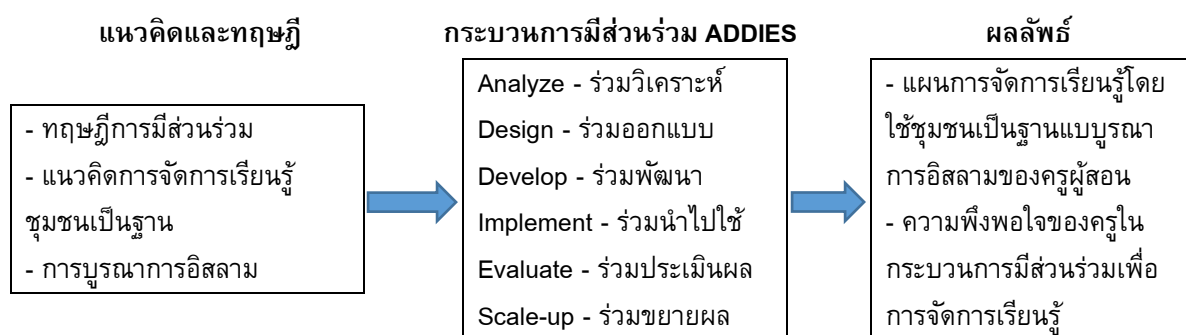
- 1) ขั้นการกำหนดกรอบหรือการวางแผน (Faming, Planning) เป็นการเตรียมการกำหนดกรอบที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ได้มาก ดังนั้นผู้เรียนและผู้สอนควรกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ร่วมกัน
 - 2) ขั้นดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Activity Itself) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะดำเนินการด้วยตนเองซึ่งจะเป็นขั้นตอนง่ายๆ ไม่ซับซ้อน โดยการซักถาม หรือเป็นขั้นตอนที่มีความซับซ้อนหลายขั้นตอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้
 - 3) ขั้นการสะท้อน (Refection) เป็นขั้นตอนการสะท้อนหรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ซึ่งอาจจะทำคนเดียวโดยการเขียนบันทึกการเรียนรู้หรือการอภิปรายกลุ่ม โดยอภิปรายกลุ่มมักครอบคลุมถึงสิ่งที่คิดว่าถูกต้อง ไม่ถูกต้อง หรือสิ่งที่ไม่คาดหวัง ซึ่งขั้นตอนการสะท้อนกลับนี้จะวนกลับไปยังขั้นตอนการกำหนดกรอบหรือการวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ต่อไป
 - 4) เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ (Demonstration and celebration) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเผยแพร่ผลการผลงานสู่สาธารณะ ให้ครู นักเรียน และชุมชนรับทราบผลงาน ขยายการทำงานเพื่อพัฒนาในอนาคตต่อไป
- ความหมายของการบูรณาการอิสลามการจัดการศึกษาที่นำเอาหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้เป็นปรัชญาออกแบบการจัดการศึกษาและกำหนดวิธีการในกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธายึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลัก

ศาสนา โดยนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกสาระวิชา มาหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันสอดคล้องตามหลักของศาสนาอิสลาม (อับดุลสุโก ดินอะ, 2555)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอิสลาม

การสอนสาระอิสลามแบบบูรณาการสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาหลากหลาย (Multiple Intelligences) และตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การบูรณาการยังช่วยพัฒนาด้านสุนทรียะและคุณธรรม ซึ่งมีอิทธิพล ต่อความรู้สึกและความคิดเชิงบวกของผู้เรียน อีกทั้งผู้เรียนจะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ และนำความรู้จากส่วนหนึ่งไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมการเรียนรู้ในส่วนอื่นได้ดีขึ้นความสำคัญอีกประการหนึ่งของการบูรณาการคือ การที่ผู้เรียนจะสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจนและมีความหมายได้ ก็ต่อเมื่อความรู้และความคิดย่อยได้รับการประสานและเชื่อมโยงกัน จนผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นรอบตัว การบูรณาการนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาจัดระบบระเบียบใหม่ให้เหมาะสมกับตนเอง ทำให้เกิดเป็นองค์รวมของความรู้ส่วนตัวดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมกระบวนการเชื่อมโยงความคิดของผู้เรียนในเนื้อหาผ่านวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งในด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ โดยศาสตร์ทุกแขนงไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ต้องดำรงอยู่อย่างกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาต่างๆ และฝึกทักษะหลากหลาย จะทำให้การเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริงและมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (วิศรุต เลาะวิถี, 2562)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จำนวน 10 คน ซึ่งในการเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้การเลือกแบบเจาะจง ในการวิจัยนี้ได้มีการแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็นสองระยะหลัก ดังนี้:

ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา

ในขั้นต้นแรก ผู้วิจัยจะดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหา โดยมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นฐานในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอิสลามโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับครูผู้สอนที่โรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินผลนวัตกรรมการเรียนรู้

เป็นการดำเนินการตามกรอบแนวคิด ADDIE Model ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้:

- 1) การออกแบบ (Design) วางแผนและร่างโครงสร้างของนวัตกรรมการเรียนรู้
- 2) การพัฒนา (Develop) สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมตามแผนที่วางไว้
- 3) การนำไปใช้ (Implementation) ทดลองใช้นวัตกรรมในสถานการณ์จริง
- 4) การประเมินผล (Evaluation) วัดและวิเคราะห์ประสิทธิผลของนวัตกรรม
- 5) การขยายผล (Scale-up) วางแผนการนำนวัตกรรมไปใช้ในวงกว้าง

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขณะนี้ประกอบด้วย:

- ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
- แบบประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยทั้งหมดได้รับการพัฒนาโดยผู้วิจัยและผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สูงกว่า 0.58 และได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดกิจกรรม และการใช้แบบประเมินผลความพึงพอใจ โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการใช้สถิติเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนที่ 2 ปัญหาและแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ จังหวัดปัตตานี และส่วนที่ 3 เป็นแนวทาง การพัฒนาชุดกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนฯ ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคลากรครูในโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอหนองจิก โดยเป็นเพศชายจำนวน 3 คน (ร้อยละ 30) และเพศหญิงจำนวน 7 คน (ร้อยละ 70) โดยแบ่งเป็นประเภทครูผู้สอน จำนวน 10 คน อายุอยู่ในช่วง 24-46 ปี ประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง 2-17 ปี และทั้งหมดจบการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยรายละเอียดนำเสนอในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอหนองจิก

คนที่	เพศ	ตำแหน่ง	อายุ	ประสบการณ์การทำงาน	ระดับการศึกษา
1	ชาย	ครูรายวิชาสังคมศึกษา	45	14	ปริญญาตรี
2	หญิง	ครูรายวิชาภาษาไทย	44	16	ปริญญาตรี
3	หญิง	ครูรายวิชาการงานฯ	46	17	ปริญญาตรี
4	หญิง	ครูรายวิชาคณิตศาสตร์	25	2	ปริญญาตรี
5	ชาย	ครูรายวิชาสุขศึกษา	45	14	ปริญญาตรี
6	ชาย	ครูรายวิชาภาษาอาหรับ	24	2	ปริญญาตรี
7	หญิง	ครูรายวิชาวิทยาศาสตร์	33	8	ปริญญาตรี
8	หญิง	ครูรายวิชาฟิสิกส์	35	6	ปริญญาตรี
9	หญิง	ครูรายวิชาเตาฮีด	30	4	ปริญญาตรี
10	หญิง	ครูรายวิชาภาษาอังกฤษ	30	7	ปริญญาตรี

แนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม (กระบวนการวิเคราะห์)

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาที่พบในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม โดยมีข้อสรุปดังนี้

- 1) อุปสรรคและความท้าทายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม
 - การขาดความเข้าใจร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครองเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน
 - ความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรการศึกษาแบบดั้งเดิมกับการบูรณาการความรู้ทางศาสนาอิสลาม
 - การขาดทักษะและประสบการณ์ของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
- 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม
 - แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning)
 - หลักการและแนวทางการบูรณาการความรู้ทางศาสนาอิสลามในการจัดการเรียนการสอน
 - การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางวิชาการ หลักศาสนา และบริบทชุมชน
- 3) เครื่องมือและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม
 - การพัฒนาแผนการสอนที่บูรณาการความรู้ทางวิชาการกับหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม
 - เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้
 - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน มัสยิด และองค์กรในชุมชน
- 4) แนวทางการพัฒนาความรู้และทักษะการสอนสำหรับครูผู้สอน
 - การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
 - การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับครู
 - การส่งเสริมการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม

ผลการใช้แผนกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอน
โรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี

(กระบวนการร่วมออกแบบ-ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล)

จากกระบวนการร่วมออกแบบจนถึงร่วมวางแผนเพื่อขยายผล สามารถนำเสนอผลการศึกษาดังตาราง 1

ตาราง 2 ผลการใช้แผนกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอน
โรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี

กระบวนการ	กิจกรรม	ผลลัพธ์
ADDIES		
Design ร่วมออกแบบ	กิจกรรมลงเดินเมืองชุมชนรอบโรงเรียนเพื่อสำรวจแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ รอบโรงเรียน	แหล่งเรียนรู้: ศูนย์เรียนรู้เกษตร บ้านผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น สวนปาร์ม มัสยิด สุสาน(กุโบร์)
Develop ร่วมพัฒนา	การอบรมเชิงปฏิบัติการ 1) อบรมครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) ครูร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการ	แผนที่ 1 วิชาวิทยาศาสตร์/ การเจริญเติบโตของพืช/ ศูนย์การเรียนรู้เกษตร แผนที่ 2 วิชาคณิตศาสตร์ /เศษส่วนร้อยละ ศูนย์การเรียนรู้เกษตร

กระบวนการ	กิจกรรม	ผลลัพธ์
ADDIES		
	สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน	แผนที่ 3 วิชาภาษาอังกฤษ / คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการเกษตร/ ศูนย์การเรียนรู้เกษตร
	3) ครูร่วมวิพากษ์กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการ	แผนที่ 4 วิชาเตาฮีด / วันอาคีเราะฮ์ / สุสาน
	สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน	แผนที่ 5 วิชาฟิสิกส์ / การละหมาด/ มัสยิด
	4) วางแผนการนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนของตนเอง	แผนที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ เรื่องคำศัพท์อาหารในละหมาด
		แผนที่ 7 วิชาสังคม/ ผู้นำในชุมชน/บ้านผู้นำศาสนา
		แผนที่ 8 วิชาการงานอาชีพ/การเกษตรในท้องถิ่น/สวนปาล์ม
		แผนที่ 9 วิชาภาษาไทยเรื่องเล่าบรรยายจากภาพ/มัสยิด
		แผนที่ 10 วิชาสุขศึกษา / อาหารที่มีประโยชน์/ศูนย์เรียนรู้เกษตร
Implement	1) นำ (ร่าง) การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษา	ข้อมูลสะท้อนผลการนำ(ร่าง)การจัดการเรียนรู้ไปใช้ของครูผู้สอน
ร่วมนำไปใช้	2) สะท้อนผลการนำไปใช้	
Evaluate	1) จัดเวทีถอดบทเรียนสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานกับนักเรียนของตัวเอง	1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษา
ร่วมประเมินผล	2) ร่วมปรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาครูผู้สอนโดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ	อนุสรณ์ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)
		2) ระดับความพึงพอใจของครู
		3) แบบบันทึกหลังการสอน/การจัดการเรียนรู้
Scale-up	1) จัดเวทีนำเสนอการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาให้กับผู้บริหารของโรงเรียน	กลไก/แนวทางการนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนจริยอิสลามศึกษา
ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล	2) ร่วมออกแบบแนวทางการนำไปใช้ต่อในโรงเรียน	อนุสรณ์ไปใช้ในโรงเรียน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กิจกรรมการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี

กิจกรรมการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม สำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้แนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะการสอนของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาอิสลามที่ต้องการความเข้าใจอันลึกซึ้งทั้งในด้านวิชาการและหลักศาสนาผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การให้ครูมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทักษะการสอนนั้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากครูได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น และร่วมกันหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน นอกจากนี้ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้อย่างยิ่งให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาในห้องเรียนกับชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1938) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การบูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับการเรียนการสอน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Al-Attas (1979) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาที่ผสมผสานความรู้ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน

ผลการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเรียนชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์จังหวัดปัตตานี

การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในการปฏิบัติงานของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการออกแบบและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wenger (1998) เกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Communities of Practice) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ความท้าทายอาจเกิดขึ้นในการรักษาระดับการมีส่วนร่วมในระยะยาว ซึ่งอาจต้องมีการพัฒนากลไกสนับสนุนที่ยั่งยืนและการผสมผสานหลักการอิสลามเข้ากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ramadan (2004) ที่เสนอให้มีการตีความหลักการอิสลามให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายอาจเกิดขึ้นในการหาจุดสมดุลระหว่างการรักษาหลักการทางศาสนากับการเปิดรับความรู้สมัยใหม่และการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมส่งผลให้ครูมีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้ ทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนอาจต้องใช้เวลาและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Epstein (2011) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการศึกษา อย่างไรก็ตาม อาจมีความท้าทายในการรักษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในระยะยาว

ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการวิจัยที่แสดงถึงความพึงพอใจอย่างสูงของครูในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมในการตอบสนองความต้องการของครูผู้สอนในบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ความสำเร็จนี้อาจเกิดจากการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามและการนำชุมชนมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การบูรณาการอิสลามเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในวัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น ส่งผลให้ครูรู้สึกว่าการศึกษามีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุไรยา หินแร่ (2560) เรื่อง 'การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม' ที่พบว่าครูมีความพึงพอใจสูงต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการนำชุมชนมาเป็นฐานในการจัดกิจกรรมความพึงพอใจสูงนี้อาจส่งผลต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในห้องเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ ยังอาจนำไปสู่การพัฒนานโยบายการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการหลักศาสนาในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) ควรกำหนดขอบเขตของพื้นที่แหล่งเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมหากเลือกใช้กิจกรรมเดินเมือง ควรจัดกิจกรรมในระยะเวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง โดยระยะทางควรอยู่ที่ประมาณ 500 เมตรถึง 1 กิโลเมตร นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของครูผู้สอนและนักเรียนเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและปลอดภัย
- 2) การสร้างฐานข้อมูลและทรัพยากรการเรียนรู้ เสนอให้มีการสร้างฐานข้อมูลทรัพยากรการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลาม เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือที่จำเป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว
- 3) การใช้ประโยชน์สำหรับกลุ่มขนาดเล็ก กิจกรรมการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานแบบบูรณาการอิสลามเหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็กที่มีจำนวน 6-10 คน เนื่องจากกระบวนการนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความสนใจและหน้าที่รับผิดชอบที่คล้ายคลึงกัน อีกทั้งใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานและเน้นการพัฒนาผลงานของครูผู้สอน ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เวลาและออกแบบแนวทางการดูแลอย่างทั่วถึง
- 4) การปรับใช้ผลการศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้บูรณาการ การต่อยอดความรู้การสร้างคลังข้อมูล และการเข้าถึง เข้าใจ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรขยายการวิจัยไปยังโรงเรียนอื่นๆ ที่ใช้หลักการอิสลามในพื้นที่จังหวัดปัตตานีหรือพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และการนำแนวทางที่มีประสิทธิภาพไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย
- 2) ควรมีการศึกษาที่ละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมเช่น ความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์และประสิทธิภาพของการบูรณาการหลักการอิสลามในกระบวนการเรียนรู้
- 3) ควรพิจารณาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสื่อการสอนดิจิทัล และการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารและประสานงาน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา ชมดี. (2524). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษา เฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณิกา อภัยภักดิ์, สายทิพย์ ยะฟู และ ประเทือง ภูมิภักตราคม. (2562). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา*. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิศรุต เลาะวิถี. (2562). *การจัดการเรียนการสอนศาสตร์สารอิสลามแบบบูรณาการ*. สืบค้นจาก <https://www.skthai.org>.
- สิรินภา กิจเกื้อกูล. (2565). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ การศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

อับดุลสุโก ดินอะ. (2555). การศึกษาบูรณาการอิสลาม: กรณีศึกษาโรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ. สืบค้นจาก <http://spmnews.com>.

Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2006). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Washington: Coalition for Community School.

Owens, T. R., & Wang, C. (1996). *Community-based learning: A foundation for meaningful educational reform*. United States of America: University of Nebraska at Omaha.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2024 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).